

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання, особливо за умов фінансової кризи та соціально-політичної нестабільності, визначальне місце займає забезпечення стійкого фінансового стану підприємства. Завдяки ефективному управлінню фінансовою стійкістю підприємство має змогу адаптуватися до умов зовнішнього середовища та контролювати ступінь його залежності від зовнішніх джерел фінансування. Однак, не лише фактори зовнішнього середовища негативно впливають на діяльність підприємств, а й відсутність ефективного механізму управління фінансовою стійкістю, основу якого складає об'єктивна її оцінка.

Фінансова стійкість підприємства та її діагностика – це досить складне явище як в понятійному, так і методичному аспектах. Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використанням. Вона залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами, визначається оптимальною структурою активів та оптимальним співвідношенням власних і запозичених коштів.

В сучасній теорії та практиці фінансового аналізу діяльності підприємства існує ряд методів оцінки фінансової стійкості підприємства, найбільш відомими та вживаними з яких є:

- оцінка фінансової стійкості підприємства за допомогою абсолютних і відносних показників;
- застосування методів бальної оцінки для інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства;
- рейтингова оцінка фінансової стійкості підприємства;
- визначення показників загрози банкрутства на базі дискримінантних моделей.

Метод оцінки фінансової стійкості підприємства за допомогою використання абсолютних показників ґрунтується на розрахунку показників, які з погляду даного методу найбільш повно характеризують фінансову стійкість підприємства. Порівняння запасів та джерел їх фінансування дозволяє визначити тип фінансової стійкості. При цьому, обсяг запасів визначається виробничою програмою підприємства та включає виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, готову продукцію, товари та витрати майбутніх періодів в частині оборотних активів. Джерелами фінансування запасів є, в першу чергу, власні оборотні кошти, в разі їх нестачі використовується довгострокові та короткострокові кредити банків.

На основі цих складових формується трьохкомпонентний показник фінансової стійкості підприємства та робиться висновок про її тип, а саме:

- 1) абсолютна фінансова стійкість – запаси підприємства сформовані за рахунок його власних джерел (власного капіталу);
- 2) нормальна фінансова стійкість – формування запасів забезпечуються сумою власних та довгострокових позикових джерел;
- 3) нестійкий фінансовий стан – запаси формуються як за рахунок капіталізованих джерел (власного капіталу та довгострокових зобов'язань), і за рахунок короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів;
- 4) кризовий фінансовий стан – запаси не забезпечуються основними джерелами їхнього формування і підприємство перебуває на межі банкрутства.

Також фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів, які розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу. Аналіз фінансових коефіцієнтів закріплюється в порівнянні їх значень з базисними величинами, а також у вивченні їх динаміки за звітний період і за декілька років.

Слід зазначити, що відносні показники фінансової стійкості можна поєднати у три групи:

- коефіцієнти капіталізації, що характеризують фінансовий стан підприємства з позиції структури джерел засобів. До даної групи входять коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт забезпечення оборотних активів, коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнти покриття, що характеризують фінансову стійкість з позиції витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел фінансування, які включають коефіцієнт поточної заборгованості, коефіцієнт покриття боргу власним капіталом, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень, коефіцієнт забезпеченості по кредитах;
- інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства.

Найбільш поширені методики дослідження рівня фінансової стійкості підприємства можна об'єднати у дві групи: інтегральна оцінка фінансового стану та оцінка на базі показників і коефіцієнтів. Інтегральна

оцінка фінансового стану (моделі діагностики банкрутства) ґрунтується на емпіричному дослідженні фінансових показників великої кількості підприємств, одні з яких збанкрутували, а інші – успішно продовжують свою діяльність. Найвідомішими моделями інтегральної оцінки фінансового стану є модель Альтмана, модель Ліса та модель Таффлера.

Оцінка фінансової стійкості на базі показників та коефіцієнтів являє собою добір найбільш ефективних аспектів фінансової стійкості та формування системи показників і коефіцієнтів. Проблемою більшості таких методик є використання дублюючих один одного коефіцієнтів: коефіцієнт фінансової залежності є обернено пропорційним коефіцієнту автономії. Крім того, різноманітність наявних методик оцінювання фінансової стійкості вимагає систематизації коефіцієнтів та добору найбільш об'єктивної формули розрахунку

Слід зауважити про недоліки застосування такого аналізу, а саме складність щодо остаточного висновку про стан підприємства, оскільки загальна картина за показниками часто неоднорідна. Так, якщо за одним параметром підприємство має досить непоганий вигляд, то за іншими може вражати своїми поганими показниками. Це своєрідний дестабілізаційний чинник, який лише посилює суб'єктивність думки самого аналітика, тобто його схильність вважати певний параметр головним або брати його до уваги меншою мірою. Перевагами ж цього аналізу слід вважати його методологічну прозорість. Обчислення аналітичних показників не потребує спеціальних математичних знань, і будь-яка особа, яка достатньою мірою володіє економічною термінологією, здатна розібратися у значенні показників. Інша сильна перевага цього підходу – велика інформаційна місткість. Перелік показників при потребі дасть відповідь на питання майже з усіх аспектів діяльності підприємства. Особливо він цінний для керівництва та внутрішнього контролю, оскільки регулярний та послідовний розгляд усіх характеристик дасть змогу ще на ранніх етапах виявити слабкі місця в діяльності підприємства і вчасно вжити необхідних заходів.

Сьогодні в сучасній теорії та практиці оцінювання фінансової стійкості підприємств відомо понад двісті відносних аналітичних показників, які можна розрахувати на основі фінансової звітності, але фінансовий аналітик не повинен намагатися розраховувати все, що можна. Досвід свідчить, що кілька правильно обраних коефіцієнтів містять потрібну інформацію.

Аналіз методичних підходів в наявних методиках оцінювання фінансової стійкості підприємств показав, що для вітчизняних підприємств є неефективним використання зарубіжних інтегральних моделей через різницю у формуванні та функціонуванні ринкових систем різних країн. Незважаючи на простоту та оперативність фінансових коефіцієнтів та методик розрахунку показників фінансової стійкості, при прийнятті фінансових рішень необхідно враховувати певну обмеженість даних показників, пов'язану з такими обставинами:

- фінансові коефіцієнти більшою мірою залежать від облікової політики підприємства;
- мають статичний характер, хоча перебувають у постійній динаміці;
- коефіцієнти, обрані як бази порівняння, можуть не бути оптимальними та мати лише статистичне значення, яке в подальшому не може бути ефективно використане для покращення фінансової діяльності підприємства;
- диверсифікована діяльність підприємства стає на заваді при здійсненні порівняльного аналізу коефіцієнтів за галузями.

Отже, потребує розв'язання питання розробки такої системи критеріїв та показників фінансового стану, яка давала б чітке уявлення про фінансовий стан підприємства, забезпечувала одержання найбільш об'єктивних даних, простий алгоритм їх розрахунку, враховувала галузеві особливості та вид діяльності підприємства.